

УДК: 811. 111'373

КУЩ Е.О.

(Запорізький національний технічний університет)

МЕТОНІМІЧНІ НОМІНАЦІЇ ЯК ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕТНІЧНИХ УПЕРЕДЖЕНЬ У ДИСКУРСІ АМЕРИКАНСЬКИХ ПОЛІТИКІВ

Стаття присвячена дослідженню метонімічних номінацій іноземців у дискурсі американських політиків. У статті розглядаються предметні та соціоморфні метонімії, що слугують засобами експлікації упереджених уявлень політичних діячів про іноземців-мусульман та іммігрантів країн Третього світу.

Ключові слова: етнічні упередження, метонімічні номінації, предметні та соціоморфні метонімії, дискурс американських політиків.

Кущ Е.О. Метонимические номинации иностранцев как средства выражения этнических предубеждений в дискурсе американских политиков.

Статья посвящена исследованию метонимических номинаций иностранцев в дискурсе американских политиков. В статье рассматриваются предметные и социоморфные метафоры, которые служат средствами экспликации предубежденных представлений американских политиков о иностранцах-мусульманах и иммигрантах стран Третьего мира.

Ключевые слова: этнические предубеждения, метонимические номинации, предметные и социоморфные метонимии, дискурс американских политиков.

Kushch E.O. Metonymical nominative units as means of ethnic prejudices' expression in the discourse of American politicians.

The article is devoted to the investigation of metonymical units used for foreigners' naming in the discourse of American politicians. Object and sociomorphic metonymies as means of expression of prejudiced ideas of American politicians about Muslims and immigrants from the Third world countries are considered in it.

Key words: ethnic prejudices, object and sociomorphic metonymy, discourse of American politicians, metaphoric naming units.

Феномен етнічних упереджень як складова частина соціальної реальності, що відтворюється в дискурсі, почав привертати увагу лінгвістів починаючи з вісімдесятих років ХХ століття [Т. ван Дейк 1987; М. Різель, Р.Водак, 2001, І. ван Вок, 2003]. Етнічні упередження є "негативними, стереотипними уявленнями та переконаннями, ворожими, необ'єктивними судженнями представників однієї етнічної єдності про іншу" [Т. ван Дейк 1987, с.28]. Традиційно етнічні упередження були об'єктом дослідження соціальної психології [Г. М. Андреева, 2000], етнічної конфліктології [И. Б. Гасанов, 1994], етнопсихології [П. І. Гнатенко, В. І. Павленко, 1995] та етносоціології [В. Кокерхем, 1995]. Такий діапазон наукових досліджень пояснюється тим, що етнічні упередження, з одного боку, є соціальним явищем, яке передбачає асиметрію етносоціальних відносин, символізує етносоціальні проблеми та протиріччя, а з іншого, вони належать до символічної сфери сприйняття та оцінки представників інших етносів, тобто пов'язані з процесами, що охоплюють людську когніцію.

Етнічні упередження існували у США з часів заснування цієї країни. В її етнічний склад входять не тільки білошкірі та темношкірі американці, але й вихідці з країн Азії, індіанці, латиноамериканці тощо. У зв'язку з цим існує велика кількість метафоричних назв на позначення США: *melting pot, mosaic, salad bowl, pizza, rainbow, kaleidoscope, symphony*. На думку Т. ван Дейка, якому належить провідна роль у дослідженні етнічних упереджень у лінгвістиці, упереджене ставлення до чужоземців у європейських державах та США базується вже не на ідеї расової нерівності, що зумовлювала дискримінацію за етнічними та расовими ознаками на початку та в середині минулого століття, а на етноцентричних переконаннях про соціокультурну вищість своєї нації, хибному уявленню політиків про те, що іноземці не здатні до інтеграції і загрожують культурній ідентичності країн [Т. ван Дейк 1987, с. 112]. Упередженому ставленню американських політиків до представників ісламських країн сприяла також війна з Іраком, численні теракти, що відбулися в США, проблема тероризму. Представлений парламентськими дебатами, публічними виступами, політичний дискурс стає потужним засобом розповсюдження упередженого сприйняття цих іноземців у країні.

Для надання упереджених та стереотипних характеристик представникам ісламських країн та країн Третього світу американські політики використовують засоби образного позначення відповідних референтів, представлені зокрема метонімічними номінаціями. Такі номінативні одиниці характеризуються яскраво вираженою, найчастіше пейоративною конотацією, виявляють складний асоціативно-образний потенціал гетеростереотипизованих уявлень політичних діячів про цих іноземців.

Об'єктом даної статті є метонімічні номінації на позначення іммігрантів-мусульман та представників країн Третього світу у дискурсі американських політиків. **Предметом** є предметні та соціоморфні метонімії, що

експлікують упереджені уявлення американських політичних діячів про відповідних референтів. Метою статті є виявлення прагмасемантичних особливостей метонімічних одиниць, що використовуються американськими політиками для номінації представників ісламських країн та країн Третього світу.

Метонімічні переноси як спосіб вторинної номінації ґрунтуються на перенесенні назви з одного денотату на інший, суміжний з ним денотат [Болдырев 2002, с. 12]. Сутність когнітивного механізму, яким є метонімія, полягає у тому, що деяка область концептуального змісту може слугувати засобом репрезентації всього концепту. У рамках концептуальної структури один з концептів, що складають її, може репрезентувати інший, пов'язаний з ним концепт або всю структуру в цілому [Болдырев 2002, с. 13]. Для етнічної номінації характерним є вживання назви частини на позначення цілого (у даному випадку на весь етнос або представника цього етносу). Метонімія акцентує увагу на індивідуальній рисі, надаючи змогу адресатові ідентифікувати об'єкт, виділити його зі сфери спостереження, відрізнити від інших предметів. Наприклад, характерна зовнішня фізична ознака перших італійських іммігрантів до Сполучених Штатів є основою метонімічного переносу: *moustache Pete*. Зазначена одиниця застосовується зараз в Америці для позначення всіх італійців. Аналіз політичного дискурсу США свідчить про те, що для позначення представників ісламських країн та країн Третього світу американські політики застосовують предметні та соціоморфні метонімії, що експлікують упереджені уявлення політичних діячів про цих іноземців.

Корелятом предметної метонімії виступають назви предметів матеріальної культури етносів та націй, зокрема назви їх одягу, страв тощо. Корелятом соціоморфної метонімії є суспільні сутності або явища. Насамперед, це характеристики соціальних відносин, спосіб діяльності людини, сама її діяльність. Для визначення особливостей застосування предметної метафори для номінації іноземців звертаємося до дискурсу американського політика Е. Тіркопфоупа:

There is no excuse for evil deeds and ideology. No inch should be given to the ragheads. Otherwise we are risking to become a terrorist target (Е. Тіркопфоуп 2002).

У наведеному уривку засобом номінації іноземців слугує етнофобізм *ragheads*, створений на основі метонімічного перенесення. Така номінативна одиниця є засобом принизливого позначення арабів та мусульман, що вказує на особливості їх вбрання – специфічний головний убір. Отже, основою для метонімічного перенесення постає предмет матеріальної культури мусульман. Застосування принизливої метонімічної назви *the ragheads* свідчить про упереджене ставлення політика до них. Саме тому для характеристики їх світоглядних позицій та дій він вживає негативно-оцінні словосполучення *evil deeds and ideology*. Ці іноземці асоціюються в нього з терористами, на що вказує семантика речення з лексемою *terrorist* (*Otherwise we are risking to become a terrorist target*). Важливим є й той факт, що політичний діяч вважає терористами усіх іноземців-арабів, оскільки номінація останніх здійснюється негативною одиницею з означеним артиклем *the ragheads*. Про упередженість та небажання приймати цих іноземців до країни свідчить і семантика речення *No inch should be given to the ragheads*.

Вживання засобів принизливого позначення ісламських представників в офіційному мовленні політиків може призвести не лише до втрати ними репутації, але й викликати масові незадоволення й осуд американських мусульман. Саме тому для надання негативних характеристик іноземцям політичні діячі у своєму офіційному дискурсі намагаються застосовувати ті негативно-оцінні ономастичні одиниці, семантика яких не вказує на етнічну приналежність відповідних референтів, наприклад:

In order to prevent acts of terror we must close down our borders, re-examine our immigration policy. We don't want hate-mongers to come here (Д. Сміт 2003).

Для пейоративної номінації чужинців Д. Сміт звертається до соціоморфної метонімії *hate-mongers*. Метонімічне перенесення базується тут на упереджених уявленнях політика про іммігрантів як таких, що є неавтономними до американців. Це підтверджує і словникова дефініція метонімічної одиниці: *"somebody who promotes a feeling of intense hostility"* [The Oxford English Dictionary 1972, с. 456]. І хоча політичний діяч не визначає етнічну приналежність референтів, мовленнєвий контекст вказує, що лексема *hate-mongers* використовується ним для номінації арабів. На їх етнічне походження вказує речення *In order to prevent acts of terror we must close down our borders, re-examine our immigration policy*. За допомогою неї Д. Сміт натякає на ті терористичні акти, що вже були скоєні іммігрантами-арабами. Мовленнєвий контекст, а саме лексема *here* на позначення США та речення *In order to prevent acts of terror...* привносить у семантику метафоричної одиниці *hate-mongers* конотативну (ідеологічну) сему чужі (араби). Упередженість щодо останніх експлікована реченням *We don't want hate-mongers to come here*, семантика якого свідчить про небажання консерваторів приймати іммігрантів з ісламських країн.

Отже, метонімічні номінації представників ісламських країн та країн Третього світу у дискурсі американських політиків ґрунтуються на асоціаціях, що виявляють зв'язок між рисами характеру,

особливостями життєдіяльності та менталітету цих іноземців і стійкими уявленнями політичних діячів про негативні явища та сутності навколишнього світу. Подальші дослідження вбачаємо у необхідності детального аналізу прагмасемантичних особливостей використання метафоричних та метонімічних одиниць, що слугують засобами номінацій іммігрантів-мусульман та представників країн Третього світу у дискурсі американських політичних діячів.

Література

Андреева Г.М. Психология социального познания / Галина Михайловна Андреева. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 288 с.
 Болдырев Н.Н. Концептуальная метонимия на разных уровнях языка: система и реализация / Николай Николаевич Болдырев // Форма, значение и функции единиц языка и речи: Материалы докл. междунар. научн. конф. в трёх частях / Отв. ред. Н.П.Баранова. – Ч. 1. – Минск: Изд-во МГЛУ, 2002. – С. 11-14.
 Гасанов И. Б. Национальные стереотипы и образ врага / Игорь Борисович Гасанов. – М.: Прогресс, 1994. – 39 с.
 Гнатенко П. И., Павленко В.И. Этнические установки и этнические стереотипы / Павел Иванович Гнатенко, Виктор Ильич Павленко. – Днепропетровск: Изд-во ДГУ, 1995. – 200 с.
 Cockerham W. Racial and ethnic relations / William Cockerham // The global society: an introduction to sociology. – New York: Mc Graw-Hill, Inc., 1995. – P. 320-359
 Dijk T.A. van. Communicating Racism. Ethnic Prejudice in Thought and Talk / Teun A. van Dijk. – London: Sage Publications. – 1987. – 437 p.
 Reisigl M., Wodak R. Discourse and Discrimination. Rhetorics of Racism and Antisemitism. / Martin Reisigl, Ruth Wodak. – L. & N.Y.: Routledge, 2001. – 298 p.
 13. Valk I. van. Right-Wing Parliamentary Discourse on Immigration / Ivan van Valk. // Discourse & Society. 2003. – London: Routledge. – Vol.14. – № 3. – P. 309-349.
 The Oxford English Dictionary. A Supplement to the Oxford English Dictionary [ed. by R.W.Burchfield]. – Oxford: Clarendon Press, 1972. – Vol. 1. – 1331 + xxiii p.
 Smith D. Balancing freedom and security [Електронний ресурс] / Debra Smith. – Режим доступу: <http://www.hot.com.politica.usa=73182&speeches=1>
 Tirkopope E. Islamic Threat [Електронний ресурс] / Edward Tirkopope. – Режим доступу: <http://hot.com.politica.usa=72237&speeches=1>.

УДК: 811.61.2'44:32

ЛОСЕВА І.В.

(Львівський національний університет імені Івана Франка)

МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ОЗНАКИ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ

У статті розглядаються способи та методи впливу на реципієнта інформації під час виголошення політичних промов, з урахуванням мовних та стилістичних засобів завдяки яким політична промова є ефективним методом впливу та переконання.

Ключові слова: політична промова, дискурс, метод, риторика.

Лосева И.В. Лингвостиллистические признаки политических речей. В статье рассматриваются способы и методы воздействия на реципиента информации во время произнесения политических речей, с учетом лингвистических и стилистических средств благодаря которым политическая речь является эффективным методом воздействия и убеждения.

Ключевые слова: политическая речь, дискурс, метод, риторика.

Losyeva I.V. Linguostylistic features of political speeches. The article deals with the ways of influence on the recipient in the process of the delivery of political speech, including linguistic and stylistic means by which political speech is an effective method of influence and persuasion.

Key words: political speech, discourse, method, rhetoric.

Політичну промову, як вид соціально-політичної риторики, характеризує специфіка способів та методів потенційного впливу на реципієнта інформації. Ефективність такого впливу і дієвість маніпулятивних стратегій і тактик під час виголошення політичних промов змушує політиків виважено ставитися до змісту та форми промови, передусім, до використання мовних засобів, стильових прийомів, дизайну композиції самого політичного виступу. Проблема мовного, мовностилістичного, мовнопрагматичного, мовнофункційного аналізу політичних промов надалі залишається актуальною попри наявність чималої кількості праць у цій царині наукових студій (І.В. Арнольд, Н.Д. Арутюнова, А.Д. Белова, М.О. Васильєва, А.А. Залевська, А.А. Маркович, Р.А. Попов, Г.Г. Почепцов, К.С. Серажим, І.Ф. Ухванова, Е.И. Шейгал, Т.В. Юдіна та ін.). Здебільшого у своїх працях науковці досліджують та аналізують найефективніші та найпоширеніші стилістичні і риторичні прийоми, які використовуються у промовах політиків.

Метою статті є вияв та опис особливостей політичних промов через призму трьох основних